C/2023/862

8.12.2023

Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Politica în domeniul apei – între deșertificare și securitizare – a sosit momentul unei diplomații albastre”

(aviz din proprie inițiativă)

(C/2023/862)

Raportor: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Coraportoare: **Milena ANGELOVA**

Decizia Adunării Plenare	24.1.2023
Temei juridic	Articolul 52 alineatul (2) din Regulamentul de procedură
	Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru relații externe
Data adoptării în secțiune	18.7.2023
Data adoptării în sesiunea plenară	21.9.2023
Sesiunea plenară nr.	581
Rezultatul votului (voturi pentru/ voturi împotrivă/abțineri)	223/1/4

1. Concluzii și recomandări

1.1. Având în vedere caracterul transversal al apei și caracterul global al problemei deficitului de apă, este nevoie de o abordare comună și cuprinzătoare la nivel internațional. Prin urmare, Comitetul Economic și Social European (CESE) solicită ca abordarea bazată pe conexiune (Nexus) ([1]) să fie pusă în aplicare pe scară largă, iar experiențele și bunele practici ale statelor membre, ale întreprinderilor, ale organizațiilor societății civile și ale comunităților locale să fie luate pe deplin în considerare în dezvoltarea și punerea în aplicare a diplomației albastre.

1.2. Din cauza deficitului tot mai accentuat de apă la nivel mondial, apa este considerată un activ strategic pentru securitate, care oferă poziții avantajoase statelor care îl controlează. În acest scop, UE ar trebui să depună eforturi sporite pentru diplomația albastră și pentru integrarea acesteia în politica sa și în relațiile sale externe, inclusiv în politicile privind vecinătatea, comerțul și dezvoltarea. Raportul privind riscurile globale al Forumului Economic Mondial înregistrează deficitul de apă drept una dintre cele mai probabile și semnificative amenințări. Cu toate acestea, apa ar putea deveni un instrument de pace și dezvoltare. Așadar, este nevoie de măsuri hotărâte privind diplomația albastră.

1.3. Întrucât schimbările climatice au un impact semnificativ asupra stării apei, diplomația climatică și diplomația albastră sunt strâns legate. În timp ce promovează în primul rând măsuri globale pentru combaterea schimbărilor climatice, UE trebuie să-și concentreze eforturile pe cooperare în vederea abordării consecințelor crizei climatice, în cadrul strategiei sale de adaptare. Diplomația albastră este legată intrinsec și de diplomația UE în domeniul sănătății, dat fiind că, pentru sănătatea publică și dezvoltarea umană, este esențial să se asigure servicii adecvate, accesibile și la prețuri abordabile privind apa, salubritatea și igiena (WASH).

1.4. Apa nu este doar o marfă, ci un bun public, crucial pentru viața umană. UE ar trebui să sprijine accesul facil și neîntrerupt în lume la apă la prețuri abordabile pentru fiecare și să faciliteze gestionarea sustenabilă a apei și a apelor uzate prin cooperare în domeniul infrastructurii, al tehnologiilor și al expertizei, în cadrul parteneriatelor economice și al cooperării pentru dezvoltare. Inițiativa „Global Gateway” este un instrument excelent în acest sens ([2]), date fiind și obiectivele Strategiei europene pentru securitate economică ([3]) și, mai ales, caracterul său prioritar în crearea de parteneriate și în consolidarea în continuare a cooperării cu țările din întreaga lume.

([1]) Introdus de cadrul UpM de politici privind apa pentru acțiuni până în 2030.
([2]) Avizul Comitetului Economic și Social European privind Inițiativa „Global gateway” (aviz din proprie inițiativă) [JOIN(2021) 30 final] (JO C 323, 26.8.2022, p. 27).
([3]) JOIN(2023) 20 final,Bruxelles, 20.6.2023.

1.5. Alocarea unei finanțări publice și private adecvate pentru îmbunătățirea facilităților și a infrastructurii existente și construirea altora noi reprezintă o condiție fundamentală pentru a asigura la nivel internațional accesul echitabil la apă curată și la salubritate pentru toată populația lumii. Îmbunătățirea gestionării apei necesită investiții în cercetare, inovare și schimb de cunoștințe, precum și în introducerea unor tehnologii noi și avansate, inclusiv a unor soluții digitale în domeniul apei. De asemenea, este nevoie de îmbunătățirea infrastructurii de control al inundațiilor și de conservare a apei. De asemenea, trebuie acordată o atenție sporită măsurilor internaționale care asigură securitatea infrastructurii critice, inclusiv securitatea cibernetică și securitatea împotriva dezastrelor naturale și a atacurilor fizice, după cum au evidențiat conflictele recente.

1.6. UE ar trebui să sensibilizeze populația în ceea ce privește rolul crucial al apei și să asigure o mai bună înțelegere a legăturilor dintre diferitele roluri ale apei și condiționarea reciprocă a diferiților actori. Ar trebui înființat un Centru european al apei pentru a ajuta atât statele membre, cât și alte țări aflate în dificultate din vecinătatea europeană și din afara acesteia.

1.7. Centrul european al apei ar trebui să evidențieze situațiile în care colaborarea dintre statele membre ale UE care au în comun fluvii și lacuri este exemplară și în care se situează sub nivelul dorit și să recomande instrumente politice de promovare a obiectivelor de politică ale Pactului albastru.

1.8. De asemenea, UE ar trebui să îmbunătățească și să faciliteze rețelele de diplomație albastră, ținând cont de faptul că diplomația albastră necesită cooperare între diferiți actori: reprezentanți ai guvernului, autorități și agenții din domeniul apei, mediul academic și instituții de cercetare, sectorul privat, partenerii sociali și organizațiile societății civile.

1.9. UE ar trebui să dezvolte instrumente speciale pentru promovarea cooperării și a politicilor de gestionare comună a apelor în lacurile și în bazinele fluviilor transfrontaliere, în interiorul granițelor UE și în afara acestora.

1.10. UE ar trebui să considere protecția zonelor umede și a biodiversității o componentă esențială a diplomației albastre, iar CESE solicită integrarea lor în prioritățile strategice ale diplomației albastre.

1.11. Gestionarea sustenabilă a fluviilor, lacurilor și zonelor umede transfrontaliere din sud-estul Europei ar trebui să aibă prioritate, având în vedere importanța lor ridicată sau protejarea biodiversității europene.

1.12. CESE susține ideea că unul dintre obiectivele strategice esențiale ale diplomației albastre ar trebui să fie actualizarea cadrului tratatelor ONU în ceea ce privește aspectele legate de apă, în lumina recentelor evoluții internaționale, a crizei climatice și a crizei apei.

1.13. Deși obiectivul fundamental al diplomației albastre constă în prevenirea tensiunilor și conflictelor legate de apă, este în mod evident nevoie ca UE să contribuie simultan și la soluționarea conflictelor. Nu numai că UE are șansa de a acționa ca mediator între părțile implicate în conflicte, ci ea ar putea juca un rol semnificativ și în cooperarea pentru redresarea după conflicte.

1.14. CESE recomandă să se ia măsuri suplimentare pentru a preveni folosirea apei ca armă, observată din nou în conflictele recente – cea mai gravă fiind criza de la Nova Kahovka, ale cărei efecte negative sociale, economice și de mediu nu au fost încă analizate.

1.15. CESE subliniază nevoia ca UE să-și folosească activ potențialul de a aduce pace și sustenabilitate și să fie un factor de inovare și schimbare în regiunea mediteraneeană și regiunea MENA (Orientul Mijlociu și Africa de Nord), unde apele transfrontaliere fac deseori obiectul litigiilor, agravând și schimbările climatice și deșertificarea. În acest scop, ar trebui lăudate activitatea UpM (Uniunea pentru Mediterana) și a grupului său de experți în domeniul apei, fiind nevoie de dezvoltarea cooperării și de sinergii mai strânse.

1.16. CESE salută angajamentele voluntare asumate de UE în timpul Conferinței ONU privind apa și solicită Uniunii să își utilizeze în continuare instrumentele de politică existente pentru a căuta soluții eficace și eficiente pe termen lung.

1.17. Într-adevăr, o strategie macroregională la scara Mediteranei ar putea veni în sprijinul unei mai bune coeziuni la nivelul bazinului, pe baza principiilor unei abordări graduale și voluntare, ale guvernanței partajate pe mai multe niveluri și ale unei geometrii variabile, care să răspundă nevoilor și particularităților regionale. Ca o completare a cadrelor, inițiativelor și programelor deja instituite în zonă, o strategie macroregională cuprinzătoare ar permite creșterea coerenței și integrării între măsurile deja adoptate, permițând totodată complementaritatea, o utilizare mai rațională a resurselor și activități eficiente pentru găsirea unor baze comune pentru coeziunea economică, socială și de mediu și a unor soluții la provocările comune.

1.18. Diplomația albastră ar trebui să dezvolte priorități strategice în regiunile care se confruntă cu un stres hidric important și unde proliferează conflictele legate de apă, precum regiunea mediteraneeană și regiunea MENA, unde atât statele membre ale UE, cât și țările terțe se confruntă cu provocări fără precedent în legătură cu apa. Este esențial ca Pactul albastru să dezvolte o dimensiune mediteraneeană clară și să pună accentul pe regiunea MENA în ceea ce privește apa, având în vedere caracterul acut al stresului hidric.

1.19. Diplomația albastră ar trebui să acorde o atenție deosebită și situației din Africa Subsahariană, în special în vecinătatea regiunilor Sahel, Cornul Africii, bazinele transfrontaliere ale fluviilor Nil, Niger și Congo, bazinele transfrontaliere ale Marilor Lacuri și al Lacului Ciad, și să dezvolte instrumente proactive pentru prevenirea unei crize hidrice asociate creșterii fluxurilor de migrație către Uniunea Europeană.

2. **Observații generale**

2.1. Dintre toate resursele naturale, apa a devenit cea mai valoroasă. Deficitul de apă la nivel global este o provocare severă pentru continuarea dezvoltării omenirii și pentru atingerea mai multora dintre Obiectivele de dezvoltare durabilă ale ONU. Deși apa acoperă trei sferturi din planeta noastră, cea mai mare parte a apei de pe Pământ nu este utilizabilă și doar 2,5 % reprezintă apă dulce, din care sub 1 % este accesibilă cu ușurință. Mai mult, corpurile de apă dulce se confruntă în permanență cu o scădere a calității și a cantității.

2.2. CESE a declarat că apa nu este doar o marfă, ci un bun public, crucial pentru viața umană. Accesul ușor și la prețuri accesibile la apă, salubrizare și igienă (WASH) pentru toată lumea este indispensabil pentru sănătatea publică și dezvoltarea omenirii. În 2010, Adunarea Generală a ONU a recunoscut în mod explicit dreptul oamenilor la apă și la salubrizare și rezoluțiile Consiliului pentru Drepturile Omului (43/32), adoptate în 2020, de garantare a dreptului de acces la apă în timpul conflictelor, cum ar fi cazul conflictului Palestina-Israel. Totuși, aproximativ 2,2 miliarde de persoane din întreaga lume nu au acces, în prezent, la apă potabilă și la servicii hidrice de bază și peste jumătate din populația lumii nu are acces la salubrizare în condiții de siguranță.

2.3. În prezent, 30 % din resursele de apă subterană ale lumii sunt epuizate și există îngrijorări tot mai mari în ceea ce privește calitatea apei subterane. Aproximativ 3,6 miliarde de persoane se confruntă cu un acces inadecvat la apă cel puțin o lună pe an și se preconizează că numărul va crește la peste 5 miliarde până în 2050. De asemenea, se preconizează că, până în 2050, cererea de apă va crește cu 55 % și că aproximativ 1/3 din populația lumii nu va avea acces la apă potabilă de calitate.

2.4. Potrivit Agenției Europene de Mediu, stresul hidric apare atunci când cererea de apă depășește cantitatea disponibilă într-o anumită perioadă sau atunci când calitatea precară limitează utilizarea acesteia. Întrucât populația lumii continuă să crească și apa este din ce în ce mai puțină, nu este greu de prevăzut că vor avea loc conflicte legate de apă și că întreaga lume va fi marcată de instabilitate geopolitică.

2.5. De asemenea, există o dimensiune socială și de gen semnificativă a aspectelor legate de WASH. În absența unor servicii WASH gestionate în siguranță, femeile, fetele și copiii sunt mai vulnerabili în fața abuzurilor, a atacurilor și a bolilor, ceea ce le afectează capacitatea de a învăța, de a munci și de a trăi cu demnitate. Este larg recunoscut faptul că femeile și fetele sunt afectate în mod disproporționat de lipsa serviciilor WASH; cu toate acestea, vocile lor sunt deseori absente și nevoile lor, ignorate în proiectarea și punerea în aplicare a politicilor, astfel încât rămân în continuare marginalizate.

2.6. La nivel global, serviciile WASH trebuie să fie mai incluzive și în ceea ce privește accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități. Obstacolele sociale și fizice ar putea submina sănătatea și demnitatea persoanelor cu dizabilități, iar absența unor facilități adecvate ar putea afecta și relațiile, înscrierea la școală și încadrarea în muncă. Acest aspect este valabil și pentru alte grupuri vulnerabile.

2.7. Ca resursă transversală, apa dulce este esențială și pentru o gamă vastă de sectoare economice, precum agricultura, industria, turismul, energia și transporturile. Astfel, apa contribuie semnificativ la crearea de avuție și de locuri de muncă. Ritmul de creștere al regiunilor care sunt cele mai afectate de deficitul de apă ar putea scădea cu până la 6 % din PIB până în 2050.

2.8. Stresul hidric amenință reziliența unor regiuni din lume, accentuează inegalitățile și ridică semne de întrebare în ceea ce privește siguranța alimentară. Stresul hidric și deșertificarea conduc, deseori, la securitizarea alimentării cu apă. Accesul inegal la apă accentuează instabilitatea socială și, prin urmare, generează conflicte și tensiuni locale și internaționale. Din nou, cei mai săraci vor avea cel mai mult de suferit din cauza stresului hidric și a deșertificării. Din 2010, s-au înregistrat peste 466 de conflicte la nivel mondial determinate de controlul asupra apelor, cele mai multe în Africa și în Orientul Mijlociu. Acestea pot genera și războaie și pot intensifica valurile migratorii către nordul global, mai ales către Uniunea Europeană.

2.9. De asemenea, schimbările climatice accentuează frecvența, intensitatea, amploarea și durata secetelor în multe zone ale lumii. Potrivit previziunilor, seceta ar putea afecta peste trei sferturi din populația lumii până în 2050 ([4]). Mai multe rapoarte ale ONU estimează că, până în 2050, problemele și conflictele legate de apă și de climă vor obliga aproximativ un miliard de oameni să migreze. Mai ales în sudul global, accesul la apă este foarte limitat. Aceasta va încuraja și mai mult strămutările și migrația către nordul global. Prin urmare, pentru reducerea acestor tendințe, CESE solicită abordarea cauzelor fundamentale (inclusiv a deficitului de apă), în loc să se ia măsuri împotriva refugiaților.

2.10. Deseori, conflictele au legătură cu devierile pentru irigații sau pentru industrie, cu gestionarea deficitului de apă și a inundațiilor, cu poluarea sau cu navigația. Totuși, stresul hidric provocat de evenimente extreme și deficitul tot mai semnificativ de apă au condus deja la conflicte legate de accesul la resursele de apă și controlul asupra acestora la nivel global. Criza climatică va exacerba această situație. În numeroase cazuri, întrucât apele transfrontaliere reprezintă 60 % din cursurile de apă dulce din lume, iar 153 de țări sunt traversate de cel puțin un fluviu transfrontalier sau au teritorii în bazinul unui lac transfrontalier, conflictele sau divergențele implică două sau mai multe țări. Prin urmare, CESE solicită instrumente pentru abordarea deficitului de apă la nivel global și pentru prevenirea conflictelor.

2.11. Părțile la conflicte, mai ales în Orientul Mijlociu, folosesc din ce în ce mai mult apa ca pe o armă. Războiul civil din Siria a devenit un exemplu negativ în acest sens. Guvernul Siriei a întrerupt alimentarea cu apă a milioane de civili, ISIS a întrerupt în mod regulat alimentarea cu apă a comunităților aflate sub controlul său, iar Turcia a fost acuzată că a oprit funcționarea stației de apă Alouk. În ianuarie 2022, Rusia a bombardat o stație de apă din Idlib ([5]).

2.12. După cum s-a observat recent, în cazul invadării Ucrainei de către Rusia, întreruperea alimentării cu apă sau contaminarea apei a fost folosită ca armă de război ([6]). În orașul Mariupol, forțele armate ruse au întrerupt în mod intenționat accesul populației ucrainene la apă potabilă, folosind amenințarea cu deshidratarea pentru a obliga populația să se predea și refuzând accesul la nevoile cele mai elementare. Distrugerea barajului de la Nova Kahovka a agravat și mai mult criza generală.

3. **Măsuri de politică în domeniul diplomației albastre**

3.1. Deficitul de apă, tensiunile aferente și folosirea apei ca armă reprezintă o amenințare tot mai mare pentru pacea și stabilitatea la nivel internațional. Cu toate acestea, apa ar putea deveni un instrument de pace și dezvoltare. Așadar, este nevoie de măsuri concrete privind diplomația albastră.

3.2. Diplomația albastră (cunoscută și sub numele de diplomația apei sau diplomația hidrică) a fost descrisă drept „un proces dinamic, cu orientare politică, ce își propune să prevină, să combată și să soluționeze tensiunile legate de apă în cazul cursurilor de apă comune, prin utilizarea simultană a instrumentelor diplomatice, a know-how-ului legate de apă și a mecanismelor de cooperare la nivelul mai multor paliere diplomatice” ([7]).

([4]) https://www.un.org/en/observances/desertification-day
([5]) https://syriaaccountability.org/too-little-water-too-much-war-wheat-shortages-in-syria/
([6]) https://www.unicef.org/press-releases/14-million-people-without-running-water-across-war-affected-eastern-ukraine
([7]) Keskinen et. al. 2021, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022169421007873

3.3. Provocările legate de apă evidențiază importanța structurilor de guvernanță internațională pentru gestionarea resurselor de apă și prevenirea tensiunilor legate de apă. Recenta Conferință a ONU din 2023 privind apa ([8]) a constituit o ocazie rară de a mobiliza toate părțile implicate și de a face schimb de informații privind bunele practici și măsurile deja întreprinse, precum și angajamentul voluntar în ceea ce privește măsurile viitoare ([9]). CESE consideră că este important să se asigure continuarea cooperării globale pe această temă și punerea corespunzătoare în aplicare a obiectivelor și a țintelor stabilite până în prezent. De asemenea, ar trebui acordată o atenție specială dezvoltării structurilor de guvernanță regională care vizează bazinele fluviilor și lacurilor transfrontaliere.

3.4. Convențiile ONU privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale (Convenția privind apa) ([10]), adoptate la Helsinki în 1992, și Convenția din 1997 privind dreptul de utilizare în alte scopuri decât navigația a cursurilor de apă internaționale (Convenția privind cursurile de apă) ([11]) sunt instrumente juridice internaționale unice, care au obiectivul important de a asigura utilizarea sustenabilă a resurselor hidrice transfrontaliere prin cooperare. În plus, alte acorduri internaționale, precum Protocolul privind apa și sănătatea ([12]) și Tratatul privind marea liberă al ONU (încheiat recent), sunt instrumente importante, care trebuie puse în aplicare pe deplin și rapid.

3.5. Acordul de la Paris privind schimbările climatice și Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă oferă îndrumări valoroase privind modul în care poate fi dezvoltată diplomația albastră la nivel internațional. În special, ODD 6 se axează pe apa curată și pe salubrizare și include, printre altele, obiective privind gestionarea apelor transfrontaliere și cooperarea internațională. Având în vedere caracterul urgent al punerii în aplicare la timp a ODD 6, a țintelor acestuia și, la nivel mai general, a Acordului de la Paris, atât Global Gateway, cât și IVCDCI – Europa globală ar putea fi instrumente concrete și eficace în acest sens.

3.6. Prevenirea problemelor și tensiunilor legate de apă ar trebui considerată cea mai importantă măsură de diplomație albastră. În acest scop, UE ar trebui să contribuie la gestionarea sustenabilă a resurselor de apă la nivel global. Guvernanța apei și rolul gestionării integrate a resurselor de apă sunt recunoscute drept procese fundamentale pentru dezvoltarea coordonată și gestionarea sustenabilă a apelor, a solului și a resurselor aferente.

3.7. De asemenea, trebuie neapărat dezvoltate politici internaționale care să promoveze economisirea și utilizarea eficientă a apei în toate sectoarele economiei și societății, pentru a reduce poluarea apelor subterane și a celor de suprafață, dar și pentru a reface apele poluate și degradate.

3.8. În ce privește legăturile dintre climă și resurse hidrologice, activitatea Organizației Meteorologice Mondiale este extrem de importantă și de valoroasă, întrucât ea organizează, promovează și accelerează proiecte importante de cooperare regională, precum monitorizarea și gestionarea datelor, administrarea sistemelor de avertizare timpurie și analiza schimbărilor climatice și a efectelor acestora asupra apei, toate acestea fiind ingrediente importante ale diplomației albastre.

3.9. Totodată, resursele de apă au legătură cu protecția biodiversității. În timp ce apa este esențială pentru menținerea proceselor naturale și pentru susținerea unor ecosisteme fertile și sănătoase, solul și ecosistemele sănătoase oferă o stocare naturală pe termen lung a apei dulci. Administrarea și refacerea sistemelor acvatice și a solului, într-o manieră îmbunătățită, oferă soluții sustenabile pentru gestionarea apelor și pot fi implementate rapid, cu costuri relativ scăzute și cu cerințe tehnologice modeste.

3.10. În plus, diplomația albastră este legată în mod intrinsec de diplomația UE în materie de sănătate, având în vedere că serviciile WASH adecvate sunt o condiție indispensabilă pentru sănătatea publică. Întrucât apa este un bun public, asigurarea unei infrastructuri și a unor facilități publice adecvate reprezintă o măsură fundamentală pentru a permite accesul facil la apă curată, sigură și la prețuri convenabile pentru toți. De asemenea, ar trebui acordată atenția cuvenită și gestionării corespunzătoare a apelor reziduale.

3.11. În acest sens, UE ar trebui să sprijine accesul global la apă la un preț accesibil pentru toată lumea și să faciliteze gestionarea sustenabilă a apei prin cooperare în domeniul infrastructurii, al tehnologiilor și al expertizei, în cadrul parteneriatelor economice și al cooperării pentru dezvoltare. Global Gateway este un instrument excelent în acest sens ([13]).

([8]) https://sdgs.un.org/conferences/water2023
([9]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7443-2023-INIT/en/pdf
([10]) https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-5&chapter=27&clang=_en
([11]) https://unece.org/environment-policy/water/un-watercourses-convention
([12]) https://unece.org/environment-policy/water/protocol-on-water-and-health/about-the-protocol/introduction
([13]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_ro

3.12. Alocarea finanțării adecvate pentru îmbunătățirea facilităților și a infrastructurii existente și, după caz, construirea altora noi reprezintă o condiție fundamentală pentru asigurarea accesului echitabil la apă curată pentru întreaga populație a lumii. Pentru investiții în termen lung în gestionarea apei și în infrastructura aferentă este nevoie atât de finanțare publică, cât și privată (inclusiv din fondurile UE și din MRR, precum și de finanțare de la BEI și BERD). Prin vecinătatea sa sudică europeană, UE este implicată în acțiuni în domeniul apei care contribuie la mobilizarea finanțării pentru gestionarea apelor, eficiența utilizării apelor, salubrizare și reutilizarea apelor reziduale, depoluare (în special în cazul poluării cu plastic) și adaptarea la schimbările climatice.

3.13. Noile tehnologii au potențialul de a oferi rezultate semnificative în sectorul apei. Pentru îmbunătățirea gestionării apelor este nevoie de cercetare și inovare, de partajarea de date și de cunoștințe, sprijinindu-se totodată tranziția către soluții digitale în domeniul apei. UE se angajează să sprijine cercetările în domeniul apei, inclusiv cooperarea internațională în ceea ce privește cercetarea și inovarea, așa cum se întâmplă în cazul parteneriatului în domeniul cercetării și inovării în zona mediteraneeană (PRIMA) (disponibilitatea apei pentru agricultură), care beneficiază de o finanțare de 494 de milioane EUR pentru perioada 2018-2024.

3.14. De asemenea, UE ar trebui să sensibilizeze populația în ceea ce privește rolul crucial al apei în crearea unei dezvoltări sustenabile din punct de vedere economic, social și al mediului. Este nevoie mai ales de o mai bună înțelegere a legăturilor dintre diferitele roluri ale apei și condiționarea reciprocă a diferiților actori. Legătura apă-energie-alimente este o interdependență tipică, ce ar trebui evaluată în întregime. Pe de altă parte, UE ar putea contribui la identificarea riscurilor legate de apă, precum și a tensiunilor dintre diferiții actori.

3.15. Pe lângă sensibilizare, UE poate sprijini formarea și îmbunătățirea capacităților tehnice și manageriale ale organizațiilor care lucrează în sectorul apei și al guvernanței apei în general. De asemenea, UE ar putea juca un rol mai activ în îmbunătățirea și facilitarea rețelelor de diplomație albastră, ținând cont de faptul că diplomația albastră necesită cooperare între diferiți actori: reprezentanți ai guvernului, autorități și agenții din domeniul apei, mediul academic și instituții de cercetare, sectorul privat și organizațiile societății civile, valorificând totodată potențialul femeilor.

3.16. Societatea civilă joacă roluri esențiale în stimularea adoptării de noi instrumente, programe sau strategii pe teme legate de apă. Inițiative precum „Right2Water", prima inițiativă cetățenească europeană care a evidențiat apa ca drept al omului și ca instrument de politică externă ([14]), subliniază valoarea mobilizării civice. Pactul climatic european își propune să devină un spațiu viu pentru partajarea de informații, purtarea de dezbateri și luarea de măsuri privind criza climatică, prin implicarea cetățenilor, a organizațiilor acestora și a întreprinderilor.

3.17. În ceea ce privește promovarea diplomației albastre în punerea în aplicare a acordurilor comerciale încheiate de UE și de terți, grupurile consultative interne (GCI) ale CESE cuprind instrumente valoroase, reunind organizații ale întreprinderilor, sindicate și organizații de mediu.

3.18. CESE arată că apa este un bun public și, prin urmare, ar trebui să fie accesibilă pentru toți, la un preț abordabil. Pe măsură ce se accentuează insuficiența resurselor de apă, gospodăririi apei i se aplică o abordare comercială. Deși o astfel de abordare ar putea oferi anumite avantaje în redistribuirea unei resurse insuficiente, ar trebui luate măsuri pentru a asigura autonomia tuturor regiunilor – utilizând acorduri și negocieri comerciale și ținând seama că apa este un bun public și nu o simplă marfă și, dacă este necesar, prin adoptarea de reglementări în consultare cu părțile interesate relevante.

3.19. Pe lângă convențiile internaționale tradiționale privind apa și obiectivele de dezvoltare durabilă, există numeroase organisme, instrumente și procese bilaterale, regionale și globale în cadrul cărora UE poate contribui la diplomația în domeniul apei.

3.20. Fluviile transfrontaliere din Europa ridică o serie de probleme legate de poluarea și de partajarea apelor, care trebuie abordate. După cum au demonstrat cazurile gestionate de Comisia Dunării, de Comisia Centrală pentru Navigația pe Rin (CCNR), de Comisia internațională pentru bazinul râului Sava și de Comisia Moselei, există o gamă vastă de experiențe europene în domeniul fluviilor care ar putea fi utilizate în activitățile de diplomație albastră ale UE.

([14]) https://right2water.eu/

3.21. Având în vedere experiența, cunoștințele științifice și resursele europene în domeniul apei și al salubrizării – în cadrul eforturilor active de diplomație albastră ale UE – ar trebui instituit un Centru european al apei, direct subordonat DG ENV și SEAE (Serviciul European de Acțiune Externă), pentru a ajuta atât statele membre, cât și alte țări din vecinătatea europeană și din afara acesteia, să soluționeze chestiunile legate de apă.

3.22. Schimbul de informații privind practicile și experiențele statelor membre în domeniul diplomației albastre este o modalitate importantă prin care UE își poate consolida influența. De exemplu, Finlanda a lansat un proiect privind „Cooperarea și pacea în domeniul apei – cursurile de apă din Finlanda” ([15]), care își propune consolidarea colaborărilor finlandeze în domeniul diplomației apei la nivel internațional, dezvoltarea acordurilor transfrontaliere internaționale și a punerii în aplicare a acestora, identificarea și răspunsul la nevoile de formare și de consolidare a capacităților în domeniul diplomației apei și aprofundarea cooperării între experții în politica externă și de securitate, medierea în domeniul păcii și sectorul apei.

4. **Regiunea Orientului Mijlociu și Africii de Nord**

4.1. Regiunea mediteraneeană se încălzește cu 20 % mai rapid decât media globală și se confruntă deja cu provocări majore legate de stresul hidric. Există dovezi importante că schimbările climatice vor afecta Mediterana în diferite moduri, că industria pescuitului, dar și biodiversitatea vor avea de suferit din cauza speciilor invazive, că regiunea va deveni mai uscată și mai călduroasă, iar intensitatea evenimentelor extreme și a secetei se va accentua. Statele membre mediteraneene ale UE sunt tot mai amenințate de deșertificare, acest fenomen afectând în primul rând regiunile costiere și insulare.

4.2. În pofida unor diferențe subregionale semnificative, întreaga regiune MENA se confruntă cu provocări similare. Factorii determinanți ai riscurilor legate de apă în aceste țări sunt, printre altele, creșterea populației și a cererii de apă, schimbările climatice și sistemele perimate de gestionare a apelor. În plus, guvernanța deficitară, corupția și conflictele recurente fac aproape imposibilă punerea în aplicare a contramăsurilor.

4.3. Regiuni întinse din Africa Subsahariană se confruntă cu provocări semnificative legate de stresul hidric. Lipsa reacției internaționale poate conduce la valuri migratorii și la conflicte interne și internaționale.

4.4. Întrucât numeroase industrii au nevoie de apă pentru a fi productive, precum agricultura și energia, deficitul de apă poate pune în pericol sectoare economice întregi din zona mediteraneeană și din MENA, afectând un procent semnificativ din PIB. CESE subliniază că aceste industrii trebuie să își intensifice eforturile pentru a îmbunătăți eficiența și reutilizarea apelor într-o măsură cât mai mare.

4.5. Creșterea necontrolată a turismului poate accentua semnificativ stresul hidric din zona mediteraneeană. Se preconizează că în anii viitori va crește în continuare numărul turiștilor care vin din întreaga lume în această zonă, ceea ce va accentua presiunea antropogenă și, împreună cu modificări severe ale utilizării terenurilor, va afecta în mod direct consumul de apă și de sol și va intensifica degradarea serviciilor ecosistemice.

4.6. Deși țări precum Malta, Israelul și Spania s-au consolidat drept lideri în domeniul politicilor de gestionare și de eficiență a apei, cooperarea regională pe această temă este încă insuficientă. Cu toate acestea, Strategia pentru o dezvoltare durabilă pentru Mediterana prevede un cadru de politici integratoare pentru toate părțile interesate, pentru transpunerea Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă la nivel regional, subregional, național și local în zona mediteraneeană. De asemenea, Uniunea pentru Mediterana și Grupul său de experți în domeniul oferă o platformă pentru schimb de informații și promovarea de obiective și experiențe comune ale unor țări precum Iordania, Maroc și Palestina în ceea ce privește deficitul de apă, cum ar fi consolidarea măsurilor de reziliență pentru a se adapta la șocurile schimbărilor climatice.

4.7. Întrucât apele transfrontaliere din regiunea mediteraneeană și din MENA au generat deseori conflicte, agravând și mai mult problemele provocate de schimbările climatice și de deșertificare, UE s-ar putea impune pe scena internațională și regională ca motor al schimbării și și-ar putea folosi instrumentele de politică existente pentru a căuta soluții eficace și eficiente pe termen lung. În cadrul instrumentului IVCDCI – Europa globală, UE a angajat fonduri de peste 380 de milioane EUR, contribuind astfel la Global Gateway în ceea ce privește măsurile de gestionare a apelor transfrontaliere, în cooperare cu diferite țări, organizații de gestionare a bazinelor fluviilor și organisme regionale.

([15]) https://sdgs.un.org/partnerships/water-cooperation-and-peace-finnish-water-way-water-diplomacy-project

4.8. Uniunea Europeană, în cadrul parteneriatului său actual cu Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) privind clima și securitatea mediului, și-a asumat angajamentul de a garanta siguranța apei în cooperarea transfrontalieră în domeniul gestionării apelor. Convenția ONU privind cursurile de apă din 1997 și Convenția privind apa din 1992 ar putea constitui ghiduri utile pentru cooperarea transfrontalieră.

4.9. Bazinele transfrontaliere ale fluviilor Nil, Iordan, Orontes, Tigru-Eufrat și Evros-Mariţa au atras atenția întregii lumi ca urmare a conflictelor privind alocarea apei pentru băut, irigații și generarea de energie. Aceste conflicte au afectat pacea și stabilitatea regională.

4.10. Și bazinele transfrontaliere ale unor lacuri, precum Marea Moartă, Ohrid, Prespa și Scutari, au fost în centrul atenției grație rolului lor în protejarea biodiversității și în combaterea amenințărilor de degradare pe care le prezintă agricultura nesustenabilă, pescuitul ilegal și dezvoltarea turistică.

4.11. Regiunea mediteraneeană și MENA găzduiesc unele dintre cele mai importante zone umede din lume, a căror protecție necesită o atenție deosebită în ceea ce privește biodiversitatea, precum și pescuitul ilegal și resursele de apă.

4.12. Colaborarea între state membre ale UE care împart același fluviu, precum Portugalia și Spania, Grecia și Bulgaria, nu a atins nivelul dorit.

4.13. Colaborarea între state membre ale UE și țări candidate la aderare care au în comun fluvii (precum Grecia și Albania, Grecia și Macedonia de Nord, Croația și Bosnia și Herțegovina) lasă mult de dorit. Totodată, există două bune practici care trebuie apreciate: 1) cooperarea dintre țările care împart Sistemul acvifer carstic dinaric (Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația și Muntenegru), care permite dezvoltarea unor abordări mai bune în ceea ce privește gestionarea națională și regională a acestei resurse unice de apă dulce, pentru a îmbunătăți protecția ecosistemică aferentă și calitatea apelor (UNESO IHP 2016). Conservarea vărsării fluxurilor de apă subterană în mare menține ecosisteme valoroase la îmbinarea dintre mediul terestru și cel marin; 2) Acordul-cadru din 2002 privind bazinul râului Sava, primul cadru multilateral postbelic adoptat de țările din fosta Iugoslavie, arată modul în care cooperarea regională în domeniul apelor poate determina și consolida eforturile în sprijinul păcii.

4.14. Cadrul de politică 2030 al UpM în domeniul apei și cele patru grupuri operative ale sale privind legătura dintre ecosistemele hidroenergetice și alimentare (Water-Energy-food-Ecosystems, WEFE), dintre apă, ocuparea forței de muncă și migrație (Water-Employment-Migration, WEM), dintre apă, igienă și salubrizare (Water, Hygiene and Sanitation) și acțiunile în domeniul apei și al schimbărilor climatice (Water and Climate Change Actions, WCCA), dezvoltate în comun cu diferiți actori ai societății civile, inclusiv Parteneriatul global privind apa – Mediterana și Rețeaua interislamică de dezvoltare și gestionare a resurselor de apă (INWRDAM), ce reunesc state din nordul și sudul Mediteranei (Italia-Turcia, Grecia-Liban, Malta-Egipt) și promovează politici de gestionare comună a apei, sunt foarte binevenite și constituie un exemplu excelent pentru regiune și nu numai.

Bruxelles, 21 septembrie 2023.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Oliver RÖPKE